

KÜRESEL FİNANSALLAŞMANIN TÜRKİYE'DEKİ BANKALARIN FİNANSAL FAALİYETLERİNE VE BİREYLER ÜZERİNE ETKİLERİ

Kamil USLU¹
Aysel GÜNDOĞDU²

Özet

Finansallaşma, son yıllarda kurumlar ve bireyler üzerinde etkisini göstermektedir. Finansal piyasaların derinleşmesi, finansal ürün çeşitliliğinin artması ve uluslararası sermaye dolaşımının hızlanması, finansallaşmayı önemli kılmıştır. Finansal sektörün yanı sıra, finansal olmayan sektörlerin de finansallaşma süreci içinde yer almaktadır. Giderek artan finansallaşma süreci, üretimden finansal ürünlere yatırıma kaymaya sebep olmaktadır. Bu çalışmanın amacı; son yüzyılda dünya ekonomisine hakim olan finansallaşma akımının Türkiye'deki bankacılık sektörüne yansımaları üzerinedir. Çalışmada, bankacılık sektöründe büyüme iştahının bireyler üzerindeki yansımaları ve kredi kartı gibi harcamayı teşvik eden bankacılık ürünlerinin analizine yer verilmiştir. Çalışmanın varsayımı, finansallaşmanın ortaya çıkardığı yapay büyümenin tüketim eğilimi nedeni ile krediye dayalı finansal ürünlerin kullanımın rasyonel olmadığıdır. Finansal derinleşme, bireylerin kredi kartı kullanmalarını arttırarak bankaların önemli gelir kaynağı haline getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Finansallaşma, Finansal Piyasalar, Bankacılık, Kredi Kartı.*

---

¹Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Öğretim Üyesi, kuslu@marmara.edu.tr

² Öğr. Gör. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Doktora Öğrencisi, Haliç Üniversitesi Öğretim Görevlisi, ayselgundogdu@halic.edu.tr

THE EFFECT OF GLOBAL FINANCIALIZATION ON THE FINANCIAL ACTIVITIES OF THE BANKS AND INDIVIDUALS IN TURKEY

Abstract

In recent years, Financialization illustrates its impact on institutions and individuals. The deepening of financial markets, the increase in diversity of financial products and the quick acceleration of international capital mobility financialization has made important. As well as financial sectors the non-financial sector also appears to be in the process of financialization. Little by little the development in financialization caused the change of the investment from production to financial products. Financialization process of growing, production, investment in financial products cause slipping. The purpose of this study is to show the reflection of financialization process which dominated the world economy in the banking sector of Turkey in the last century. In this study, the analysis of the growing desire in the banking sector on the individuals and some banking products like credit cards which encourage spending money, has been placed. The assumption of the study, revealed financialization artificial growth because of the propensity to consume based on credit, is that the rational use of financial products. Financial deepening has been increased individual credit card use, credit card income is an important source of banks'.

Keywords: *Financialization, Financial Markets, Banking, Credit Card.*

Giriş

Ülke ekonomilerinin küresel entegrasyonu, son yıllarda etkilerini hızla hissettiren sonuçlar doğurmuştur. Dünyanın finansal anlamda entegre olması, ülkelerin olumlu ve olumsuz sonuçları yaşamasına neden olmaktadır. Son finansal küresel kriz, bütün ülkeleri etkilemiştir. Bütünleşmiş bir finansal sistemde, bir ülkeden kaynaklı çıkan finansal kriz, finansal bağlantısı olan diğer ülkeleri de etkisi altına almıştır. Son dönemde etkilerini halihazırda yaşadığımız ve sonunun nereye gittiği belli olmayan küresel finansal kriz de, finansallaşmanın yoğun yaşanmasının bir sonucu olarak görülebilir.

Finansallaşma, liberal ekonomi anlayışının zirvesinde yaşanan bir süreçtir. Bu nedenle, finansal piyasaların ve ürünlerin gelişmişliği de ileri boyuttadır. Finansallaşmaya piyasa yönünden bakıldığında; finansal işlemlerin büyüklüğü artmış, finansal piyasalar derinlik kazanmıştır. Finansallaşma sürecinin bu hızlı ilerleyişi başta bankalar olmak üzere finansal kurumların büyüme iştahını açmıştır.

Çalışmanın amacı, son yüzyılda dünya ekonomisine hakim olan finansallaşma akımının Türkiye'deki bankacılık sektörüne yansımalarını ve bireylerin kredi kullanımına etkisini incelemektir. Çalışmada; finansallaşmanın teorik düşüncesi, finansallaşmanın yoğun yaşanması sonucunda yapay ve aşırı bir zeminde ortaya çıkan küresel kriz, ardından finansallaşmada finans sektörü ile reel sektör ilişkisi üzerinde durulmuştur. Varsayım olarak; "finansallaşmanın ortaya

---

çıkardığı yapay büyümenin tüketim eğilimi nedeni ile krediye dayalı finansal ürünlerin kullanımının rasyonel olmadığıdır". Dünya ve Türkiye ekonomisinin finansallaşma göstergeleri açıklanmış, ayrıca, finansallaşmanın Türkiye'deki bankacılık sektöründeki etkilerine yer verilmiştir. Çalışmada uygulanan araştırılma yöntemi, konu ile ilgili literatür taraması şeklinde olup ilişkisel metod kullanılmıştır.

1.Finansallaşmanın Teorik Düşüncesi

Ülke ekonomileri son 30 yılda finansal derin bir dönüşüm sürecine girmişlerdir. Bu dönüşümün bazı boyutları; piyasaların rolünün artması karşısında, devletin rolünün azalması, ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin öneminin artması, yurtiçi ve yurtdışı finansal işlemlerin çok hızlı büyümesi gibi nitelendirilebilir. Dünya ekonomilerindeki bu değişen ortam, neoliberalizmin yükselişi, küreselleşme ve finansallaşma ile karakterize edilmiştir³. Gelişmekte olan ülkelerdeki finansal serbestleşme, neoliberal görüşün yapısal reformlarının bir parçası olmakla birlikte, finansallaşmanın da ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü ulusal ekonomiler, küresel finansın yoğunlaşması karşısında korumasız durumda kalmışlardır⁴. Finansallaşma, kapitalizmin ömrünü uzatmak için yoğunlaştırılmış bir sistemdir.

Sermaye, finansal varlıklara doğru hızla akmakta ve birçok sonucu da içinde barındıran ekonominin finansallaşmasına daha fazla hizmet etmektedir. Sermaye, en yüksek riskli getiriler neredeyse o yöne doğru akar. Son yıllarda, ekonomide sermayenin akışında getirilerin değişimi ve sermayenin takibi nedeni ile çok büyük dalgalanmalar görülmektedir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda, örneğin, bilgi teknolojileri önemli bir sermaye tüketimi idi. Bir çok önemli büyük şirket, bilgiyi yaratıyor, finanse ediyor ve kamuoyuna kazandırıyor. Getiriler, bu şirketlerde sermaye yatırımları oluşturdu ve bu döngü daha fazla sermaye çekerek devam etmiştir.⁵ Bir diğer ifade ile, Finansallaşma, teknolojik ilerleme tarafından desteklenmektedir⁶.

1.1. Finansallaşmanın Tanımı

Finansallaşmanın uluslararası boyuta taşınması, finansal piyasaların ulusal olmaktan çıkıp ülke sınırları ötesinde faaliyet göstermesi anlamına gelmektedir. Bir tanım olarak finansallaşma, hem ulusal, hem de uluslararası ölçekte finansal işlemlerin ağırlığının artışıdır. Aynı zamanda finansallaşma, finansal piyasaların öneminin artmasını, finansal derinliği ve çeşitliliği ifade eder. Başka bir bakış açısı ile finansallaşma, finansal faaliyette bulunmayan işletmelerin de finansal piyasalar

---

³ Gerald A. Epstein, **Financialization and the World Economy**, Edward Elgar Publishing, USA, 2005, s.3.

⁴ Juan Pablo Paincheira, **Finansallaşma Çağında Gelişmekte Olan Ülkeler: Açık Birikimden Rezerv Birikimine**, http://www.finanskulup.org.tr/Assets/maliyefinans/82/Juan_Pablo_Paincheria_Acık_Birikiminden_Rezerv_Birikimine.pdf, (05.09.2011), s.9.

⁵ Paul Kedrosky, Dane Stangler, **Financialization and Its Entrepreneurial Consequences**, Kauffman Foundation Research Series: Firm Formation and Economic Growth, March 2011, s.5.

⁶ Luiz Carlos Bresser- Pereira, **The Global Financial Crisis and a New Capitalism?**, Levy Economics Institute Of Bard Collage, Working Paper No:592, May 2010, s.9.

ile eskisinden daha yoğun bir şekilde ilgilenmesi ve bu doğrultuda kararlar almalarını da içerir.

Finansallaşmanın tek bir tanımı yapılamamakla birlikte bazı finansallaşma tanımları mevcuttur. Bunlardan Alp ve Oğuz'a göre⁷; *“Finansallaşma, uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve bunun sonucunda gerek fon arz ve talebinin, gerekse mali piyasa katılımcılarının, herhangi bir coğrafi sınırlamaya tabi olmadan, kendileri için daha uygun olan mekanlarda işlem yapmasını ifade eder.”* Tanıma göre, finansallaşma süreci, küreselleşmenin bir uzantısı olarak nitelendirilebilir.

1.2. Finansallaşmanın Etkileri

Finansallaşma, 30 yılı aşkın süredir meydana gelen bir dizi gelişmenin kestirme bir ifadesi olarak nitelendirilebilir.⁸ Finansallaşma, ekonominin fonksiyonlarını hem makro hem de mikro düzeyde dönüştürmektedir. Finansallaşmanın ekonomi üzerindeki temel etkileri aşağıdaki gibi sıralanabilir⁹:

- Reel sektöre göre finansal sektörün önemini yükseltmek,
- Reel sektörden finansal sektöre transfer geliri sağlamak,
- Artan gelir eşitsizliği ve ücret durgunluğuna sebep olmak.

Küresel ekonomi finansallaşırken, finansal kurum ve kuruluşlara, finansal ürünlere verilen önem artmıştır. Reel sektördeki karların finansal sektörden daha düşük olması, yapılan yatırımların getirisinin uzun vadede dönmesi, bireysel ve kurumsal yatırımcıları finansal sektöre yönelmiştir. Özellikle son yıllarda ortaya çıkan çeşitli risk ve getiri seviyelerindeki finansal ürünler, finansallaşma süreci hızlandırmıştır. Bazı finansal ürünlerdeki kısa sürede elde edilen yüksek getiriler dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, finansal olmayan sektörlerdeki büyük şirketler, finansal getiri sağlayabilecek ürünlerin peşine düşmüşlerdir. Finansal ve reel sektör yatırımları arasında ters yönlü bir ilişki mevcuttur.

Finansın aşırı şekilde yoğunlaşması finansal şişkinliği ortaya çıkarmıştır. Finansal şişkinlik, aslında var olan bir finansal değer defalarca yeniden değerlendirilmesini ifade etmektedir. Bir başka deyişle, finansallaşma sistemi, üretime dayalı yeni bir değer yaratmamakta, yaratılmış olan değer tekrar değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bu durumda finansal piyasaların kontrolü

---

⁷ Ali Alp, Fuat Oğuz, **Yeni Finansal Düzen Krizlerin Sonu mu?**, Doğan Kitap, 2011, İstanbul, s.50.

⁸ Peter Skott, Soon Ryoo, **Macroeconomics Implications of Financialization**, University of Massachusetts, Working Paper, 2007-08, s.24.

⁹ Thomas, I. Palley, **Financialization: What it is and Why it Matters**, Political Economy Research Institute Working Paper Series, Number 153, November 2007, s. 2.

---

zorlaşmakta, piyasaların risk seviyesi artabilmektedir. Finansallaşmanın sınır tanımamasının altındaki nedenler, dört grupta toplanabilir. Bunlar¹⁰:

- Savaş sonrası dönemde üretim, ticaret ve direkt yabancı yatırımların yeniden canlanması,
- Mali piyasalarda gerek tasarruf sahiplerinin ve gerekse fon talep edenlerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayan yeni mali araçların kullanılmaya başlaması,
- Ulusal ve uluslararası finansal liberalizasyondan yana değişmeler,
- Telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler.

1.3. Finansallaşmaya Yaklaşımlar

Literatürde finansallaşmaya farklı yaklaşımlar mevcuttur. Hayri Kozanoğlu'na göre, "finansallaşma neoliberalizmin ortaya çıkardığı düşük ücretler ve zayıf yatırım eğiliminin olumsuz sonuçlarını gidermeye yönelik bir stratejidir."¹¹ Bu yaklaşım, kapitalist sistemin üretimden uzaklaşması sonucunda yatırımların düştüğünü, finansallaşmaya eğilimin arttığına değinmektedir. Wallen Bello ise, kapitalizmin 1970'lerden beri sürüklediği aşırı tüketim, karların gerilemesi ve sermaye birikiminin azalmasını son küresel krizin altında yatan ana süreçler olarak belirtmektedir. 30–40 yıllık bir yalancı baharın sürdürülebilmesinin nedenlerini ise; neoliberal yeniden yapılanma, neoliberal küreselleşme ve finansallaşma olarak tanımlamaktadır¹².

Bello'nun nitelendirdiği küresel finans kriz nedenleri, finansallaşma sürecinin ortaya çıkış sürecini de açıklamaktadır. Bu bağlamda, küresel finans krizi finansallaşmanın bir sonucu olarak belirtilebilir. Bu görüşler karşısında liberalizmi savunanların yukarıda anılan görüşlerden ayrılığı, finansallaşmanın uluslararası sermaye dolaşımını güçlendirerek yatırım imkanlarının genişlemesini sağladığı yönündedir. Ancak, küresel finans krizi ile dünyanın önde gelen liberalistleri, kapitalizmin değişim geçirdiğini, finansallaşmanın beklenmedik boyutlarda şişkinlik yarattığını belirtmektedirler. Yukarıdaki görüşlere ilave ve ayrılık olarak şöyle değerlendirilebilir: kapitalizm, kendi savunucularını dahi şaşkınlığa uğratmış, kapitalist sistemin doğasına aykırı olan devlet müdahaleleri ile krizden çıkılmaya çalışılmıştır. Bu durum, kapitalizmin kriz dönemlerindeki paradoksunu gözler önüne sermektedir.

Finansallaşma, finansal piyasaların derinleşmesini sağlayan, yatırımcıların farklı risk ve getiri seviyelerindeki finansal ürünlere ulaşmasında kolaylaştıran bir mekanizma olarak nitelendirilebilir. Ancak, yeni finansal ürünler yapay zemine oturtulduğunda ciddi kayıplar verilebilmektedir. Diğer bir açıdan bakıldığında ise,

---

¹⁰ Ali Alp, Fuat Oğuz, a.g.k., s.56.

¹¹ Hayri Kozanoğlu, **Uç(ur)amayan Balon: Finans**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011, s.54.

¹² Erinç Yeldan, http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Yeldan198_21Ock09.pdf, (04.09.2011)

finansallaşma kapitalist sistemin üretimdeki durgunluk sorununa “geçici” bir çözüm olarak getirilmiştir. Finansallaşma, finansal işlem hacminin ve finansal ürün çeşitliliğinin artmasını sağlamıştır. Bu durum, ülkelerin sermaye yatırım transferlerinin artmasına, sermaye piyasalarının derinlik kazanmasına, küreselleşmenin farklı boyutlara taşınmasına zemin hazırlamıştır. Juan Pablo Paincheira, gelişmekte olan ülkelerdeki finansallaşmanın kamu borçlarına dayalı olarak geliştirilmiş olduğunu savunmaktadır. O’na göre, finansallaşma, gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere, öncelikle ABD’ye sermaye gönderebilmek için içerideki borçlarını daha da artırmaları anlamına gelmektedir¹³.

2. Aşırı ve Yapay Finansallaşma: Küresel Kriz

Küresel finans krizi, kapitalist sistemin yapay şekilde kurulmuş piyasa mekanizmasından ileri gelmektedir. Kapitalizmin doğasında var olan krizler, geçici de olsa sürekli de olsa bu sistem içerisinde varlığını hatırlatmaktadır. Her finansal kriz, bir geri ödeme sıkıntısından kaynaklanmaktadır¹⁴. Küresel finans krizinin temelinde de konut kredilerinin geri ödenememesi yatmaktadır.

Yaşanan son küresel finans krizini diğer krizlerden ayıran özellik, finansallaşmanın bu krizin sebeplerinden biri olmasıdır. Yeni türev ürünler ve hedge fonlar, büyük çaplı finans krizine zemin hazırlamış ve bu kriz dünya çapında yaygınlaşmasına sebep olmuştur¹⁵. Yeldan, bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Mevcut küresel kriz, insanlık tarihinde paranın hiç bir altın ya da değerli madenin standardına bağlı olmadığı hayali değerlerin hüküm sürdüğü bir finansallaşma sürecine denk gelmiştir.”¹⁶ Bazı ekonomistler, yaşanan küresel finans krizini, 1929 Buhranı’ndan sonra ikinci küresel kriz olarak sınıflamaktadırlar. Farklı bir açıdan bakıldığında, 1929 Buhranı döneminde piyasa ekonomisini uygulama oranının bugünkünden çok daha geridedir. Diğer bir ifade ile, o dönemde dünya ekonomileri, günümüzdeki gibi entegre değillerdi. Bu sebeple, 2007 yılında başlayan ve hızla yaygınlaşan “küresel finansal kriz, kapitalist sistemin ilk küresel finans krizidir.”¹⁷ görüşü de mevcuttur. 1929 ve 2007 krizleri finansal düşünce açısından değerlendirildiğinde nitelik olarak benzer yapıdadırlar. Diğer bir ifade ile her iki krizin de niteliği aynıdır. 2007 yılı küresel finans krizinin 1929 Buhranı’ndan rakamsal olarak daha derin olduğu açıktır. Ancak, 2007 ile 1929 yıllarındaki dünyanın ekonomik büyüklüğü de aynı değildir. Bu bağlamda, krizleri dönemine göre değerlendirmek ve nitelik açısından sınıflandırmak rasyoneldir. Belirtilmesi gereken diğer bir nokta ise, 1929 Buhranı’ndan çıkabilmek için verilen çabaların, kendinden daha büyük bir kriz ortaya çıkardığıdır. Bu yapı, sürekli gelişmiş ve gelişmeye devam edecektir. Başka bir değişle, finansal şişkinlik ve üretimden uzaklaşma devam ettiği sürece 2007 krizinin de kendinden daha büyük bir kriz doğurabileceği söylenebilir.

¹³ Juan Pablo Paincheira, **a.g.m**, s.3.

¹⁴ Mahfi Eğilmez, **Küresel Finans Krizi: Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, Remzi Kitabevi, 7.Basım, Mart 2011, İstanbul, s.9.

¹⁵ Mustafa Durmuş, a.g.m., s. 1.

¹⁶ Erinç Yeldan, **Kapitalizmin Yeniden Finansallaşması ve 2007-2008 Krizi**, Çalışma ve Toplum, 2009/1, s.12.

¹⁷ Mahfi Eğilmez, a.g.k., s.9.

Küresel finansal krizin nasıl bu derece büyük bir balon sonucunda patlak verdiğini daha iyi anlayabilmek için 2007 yılı ve öncesinde neler olduğunu hatırlamakta fayda var. ABD’de Federal Banka’nın Temmuz 2003’te faiz oranlarını %1’e kadar düşürmesi, devamında enflasyona dayalı negatif faiz oranında devam etmesi ve ucuz emlak fiyatları, hane halkı ve işletmeleri ucuz borçlanarak ucuz olan konut piyasasını cazip hale getirmişti. 2000 -2005 yılları arasında konut piyasası değeri %50’den fazla büyümüş ve inşaat sektöründe büyük bir canlılık oluşmuştu. Konut piyasasındaki fiyat artışları, spekülasyonu teşvik etmiş, insanları ödeyebileceğinden çok borçlanmaya ve ihtiyacından çok mülk sahibi olmaya itmiştir¹⁸. Menkul kıymetleştirme¹⁹ ile büyüyen riskler 15 Haziran 2007’de ilk belirgin sinyallerini verdi. Bear Stearns’in iki büyük ipotek fonu için teminat tamamlama çağrısı yaptı. Ağustos başlarında finansal piyasalarda korku iyice arttı ve hızlı bir çöküş başlamış oldu²⁰.

Son küresel finansal krizin bankacılıktaki etkileri ileri boyuttadır. Yapay finansal araçların yaratılması ile tutarlar çığ gibi büyümüş ve uluslararası fon akımının etkisiyle küresel boyutta bir kriz haline gelmiştir. Finansallaşmanın açtığı iştah, mevcut durumu da tehlikeye sokmuş, liberalizmin savunulduğu ekonomilerde büyük bankalar devlet eli ile kurtarılmıştır. Kamu tarafından çöküşü engellenen özel sektöre müdahale edilmeseydi, bu kriz ABD’nin iflası ile sonuçlanabilirdi²¹.

3. Finansallaşmada Reel Sektör ve Finansal Sektör İlişkisi

Finansallaşma, reel sektör durgunluğuna bulunan bir çözüm²² olarak sunulmuş ve kapitalizmin ömrü uzatılmıştır. Kapitalizmin temelinde yatan şey, sürekli büyüme sağlanmasıdır. Reel sektör ile bunu sağlayamayan sistem, yapay bir zemin üzerine kurulu finansallaşmayı ortaya çıkarmıştır. Finans sektörü ve reel sektör birbirinin tamamlayıcısıdır. Finans sektörü, reel sektör için fon kaynağı bulur ve bunu üretim kanalları için yatırım olarak değerlendirir. Reel sektör ise, fon arz eden finans sektörünün topladığı fon kaynaklarını kullanarak finansal kar yaratırlar.

Finansallaşma sürecinde finansal olmayan kesim ile finansal kesim arasındaki ilişkiyi Özgür Orhangazi şöyle açıklamaktadır: “*Finansal olmayan işletmeler, bir yandan gelirlerinin giderek artan bir bölümünü finansal sektöre aktarmaya başlarken, diğer yandan da kendileri de ana faaliyet alanlarına ek olarak finansal faaliyetlere ağırlık vermişlerdir. Bu iki gelişmenin, finansal olmayan işletmelerin reel yatırımları üzerine iki sınırlama getirdiği öne sürülmüştür. Bir yandan artan finansal faaliyetlere ayrılan pay, reel yatırımları olumsuz yönde etkilerken diğer yandan işletmelerin gelirlerinin büyük bir kısmını finansal piyasalara aktarması, reel yatırımlar için gereken fonlarının azalmasına ve kısa*

---

¹⁸ George Soros, **Finansal Piyasalar İçin Yeni Paradigma**, İnkılap Yayınevi, 2009, ss.13-14.

¹⁹ Banka kredilerinin yerini alabilen, ciro edilebilir finansal üründür.

²⁰ George Soros, **a.g.k.**, s.18.

²¹ Mustafa Durmuş, **Aşırı Birikim – Finansallaşma İlişkisinin 2008 Krizi Bağlamında Analizi**, Ekonomik Yaklaşım, Cilt: 21, Sayı:77, s.3.

²² Mustafa Durmuş, **a.g.m.**, s.13.

dönemde kâr getirmeyecek projelerin değerlendirilmemesine yol açmıştır.”²³ Finansal olmayan kesim açısından bakıldığında, özellikle gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasaların çarpıcı ve hızlı değişimi üretim yatırımlarında azalmaya neden olmuş ve işsizlik sorununu da beraberinde getirmiştir.

Finansallaşma süreci, şirketlerin yatırımlarına yön vermesinde hem bir neden hem de bir sonuçtur. Finansallaşma süreci, finansal ve finansal olmayan şirketlerin finansal yatırımlarını arttırmıştır. Yatırımlar arttıkça finans dünyasındaki gelişmeler de artış göstermiştir. Finansallaşma, finansal olmayan kesim açısından iki önemli sonuç doğurmuştur²⁴: ilki, finansal olmayan işletmelerin hisse senetlerinin giderek artan bir kısmını kapsayan kurumsal yatırımcılar, pasif kalmak yerine işletme yönetiminde doğrudan etkilemişlerdir. Bunun da ötesinde, bu yatırımcılar artan işletme gelirlerinin bir kısmının kendilerine kar payı olarak dağıtılmasını sağlamışlardır. İkinci olarak, finansal karların artması ile bu işletmeler finansal yatırımlara yönelmiş, ana faaliyetlerinin yanında finansal faaliyetlerde de bulunarak büyük çapta kar elde etmişlerdir. Ancak, bu durum finansal olmayan yatırımların azalmasına, reel sektör yatırımlarının finansal yatırımlara kaymasına sebep olmuştur. Yukarıdaki görüşe bakıldığında finansallaşma, reel sektörün geleceği açısından pek olumlu sonuçlar doğurmamıştır. Dolayısıyla, ulusal ekonominin uzun vadedeki üretim kanalları zayıflamış, ülkeye giren sıcak para akımları ile krizler tetiklenmiştir.

Finansallaşmanın bir sonucu olan sermaye piyasalarının gelişmişliği ile birlikte devletin para politikası olarak kullandığı faiz silahının da etkisi azalmıştır. Hisse senetleri piyasasının yoğunlukta olmadığı yıllarda tahvillere talep yüksek iken, sermaye piyasalarının gelişmesi, borsaların işlem hacminin artması ve finansal ürünlerin çeşitliliği sonucunda talep tahvilden hisse senetleri ve türevleri olan sermaye piyasası araçlarına kaymıştır. Böylelikle, ülke ekonomilerinin makro ekonomik denge politikaları da değişime uğramıştır. Günümüzde, üretim kesimi yatırımcıları ve finansal olmayan sektörler, küresel finansal piyasalar ve borsalarda elde edilen getiri oranlarına eşit oranlar talep etmektedirler. 10 yıl öncesine kadar bu oranlar kabul edilemez olarak görülmekteydi²⁵.

4. Finansallaşma Sürecinin Göstergeleri

Finansallaşma sürecinin temel göstergelerini; finansal sektörün GSMH içerisindeki payı, sermaye piyasalarının işlem hacmi ve finansal sektörün aktif büyüklüğü olarak sıralanabilir. Aşağıdaki grafiklerde bu sıralama gösterilerek incelenmiştir.

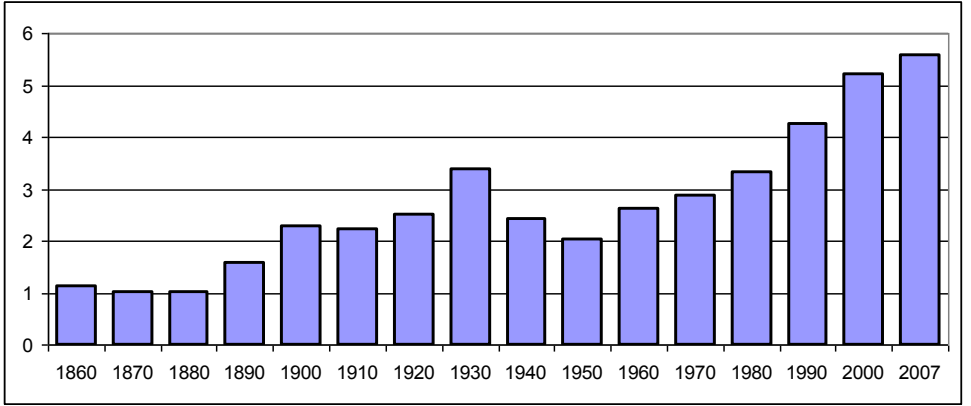
²³ Özgür Orhangazi, **Keynesgil Finansal Düzenlemelerden Finansallaşmaya: İktisat Literatürü ve ABD Ekonomisinin Finansallaşmasına Tarihsel Bir Bakış**, ODTÜ Gelişme Dergisi, Sayı: 35, 2008, s. 154.

²⁴ Özgür Orhangazi, **a.g.m.**, ss.152-153.

²⁵ Peter Rossman, Gerard Greenfield, **Financialization: New Routes To Profit**, New Challenges For Trade Unions, The Quarterly Review of The ILO Bureau For Workers' Activies, 1/2006, No:142, s.2.

Grafik 1: Finansal Sektör / GSMH (ABD) (%) (1860–2007)

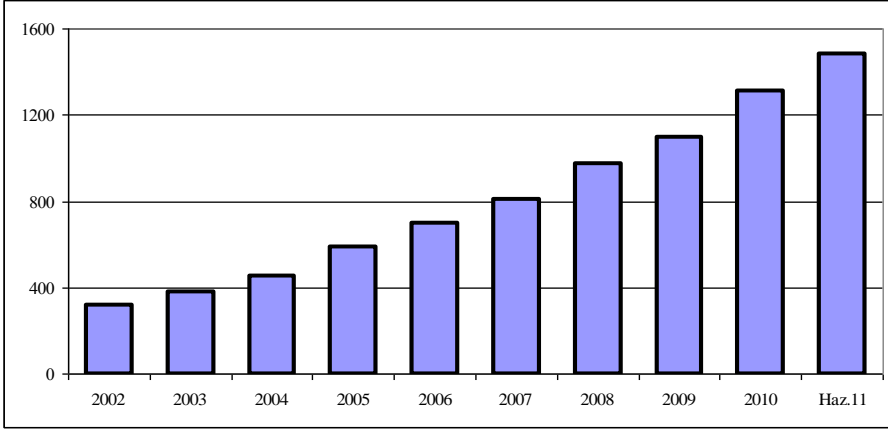

Kaynak: Thomas Philippon, **The Evolution of The US Financial Industry from 1860 to 2007: Theory and Evidence**, New York University, November 2008, s. 33.

Grafik 1’de ABD’de yıllık üretimin içerisindeki finansal sektör payları yüzde olarak verilmiştir. Grafikte de görüldüğü gibi, finansal sektörün GSMH içerisindeki payı 1950’ye kadar dalgalı seyretmektedir. 1860’de %1,13 olan finansal sektör payı, en yüksek değerini 1930’larda görmüştür. Ancak Büyük Buhran sonucunda 1940–1950 döneminde ciddi bir gerileme mevcuttur. 1950’den başlayarak günümüze kadar olan süreçte ise artan bir trend hakimdir. Söz konusu oran, 2007’de %5,57’e çıkmıştır. 1980’li yılların başında, A.B.D. ve diğer birçok ülke bırakınız- yapsınlar odaklı kapitalizmi benimsediler²⁶. Yukarıdaki grafikte bu durumun sonucu açıkça görülmektedir. 1980 yılına kadar dalgalanmalar yaşayan A.B.D. ekonomisi 1980 yılından günümüze kriz dönemlerinde bile finansal sektörde büyümeye devam etmiştir. Bunun nedeni olarak, finansallaşmanın kapitalizm temelli bir akım olması gösterilebilir.

²⁶ Richard B. Freeman, **It’s Financialization**, International Labour Review, Vol.149, 2010, No:2, s.165.

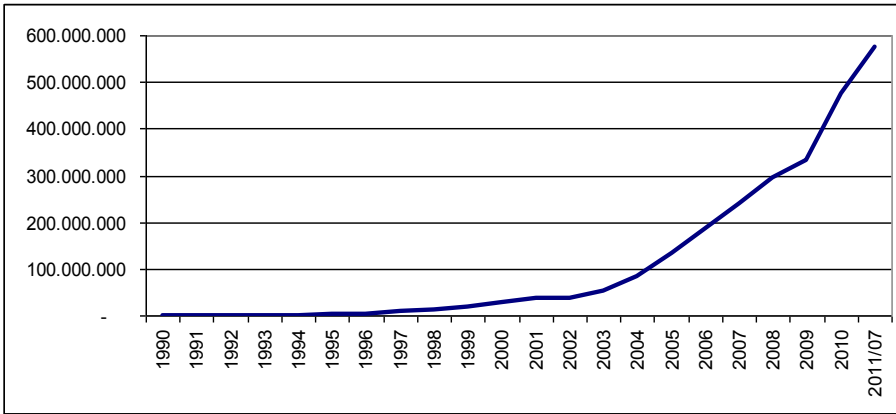
Grafik 2: Finansal Sektörün Aktif Büyüklüğü (Milyar TL) (2002–2011)

Kaynak: BDDK, *Finansal Piyasalar Raporu*, Sayı 22, Haziran 2011, s.18.

Grafik 2’de 2002–2011 (Haziran) dönemlerine ait Türkiye’de finansal sektörün aktif büyüklüğüne yer verilmiştir. Finansal sektörün aktif büyüklüğü, 2002 yılında 315,9 milyar TL iken Haziran 2011 itibari ile söz konusu rakam 1483,2 milyar TL’ye kadar çıkmıştır. Ayrıca bu dönemde, finansal sektör içerisinde bankacılığın payı %80’ler civarındadır. Haziran 2011 döneminde aktif büyüklük, 2010 yılına göre %12 artış göstermiştir. Türkiye’de toplam finansal sistemin GSYİH’ya oranının 2000 yılında %116 olan seviyesinden, 2010 yılında %157,2’ye yükseldiği görülmektedir²⁷.

Grafik 3: Bankacılık Sektörü-Yurtiçi Kredi Hacmi (Bin TL) (1990–2011)

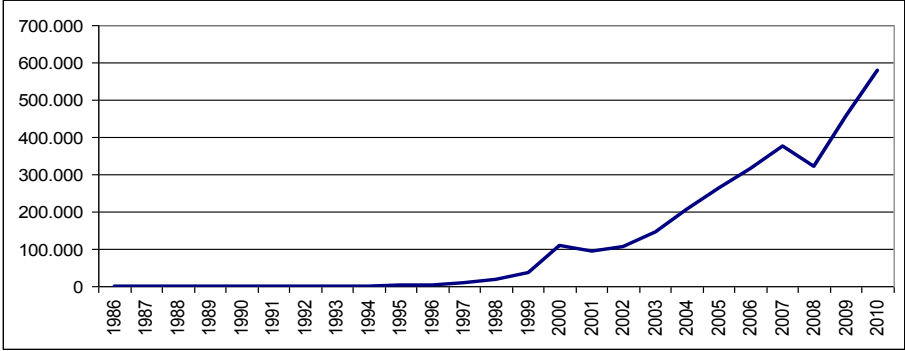

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>, (19.09.2011)

²⁷ BDDK, *Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler*, Sayı:5, Aralık 2010, s. 137

Grafik 3'te Türkiye'de bankacılık sektörü tarafından verilen kredilerin hacmine yer verilmiştir. 1990-2011 yılları kapsayan verilerde yurtiçi krediler hacminin 2002 yılındaki hızlı yükselişi dikkat çekmektedir. Küresel finans krizinde çok küçük bir sendeleme görülse de kredilerin hacminin artmaya devam ettiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kredi kullanımını azaltmak için aldığı zorunlu karşılık oranlarını artırma kararının işe yaramadığı bu durumun bir sonucu olarak gösterilebilir.

Grafik 4: İMKB İşlem Hacminin Seyri (Milyar TL) (1986-2010)

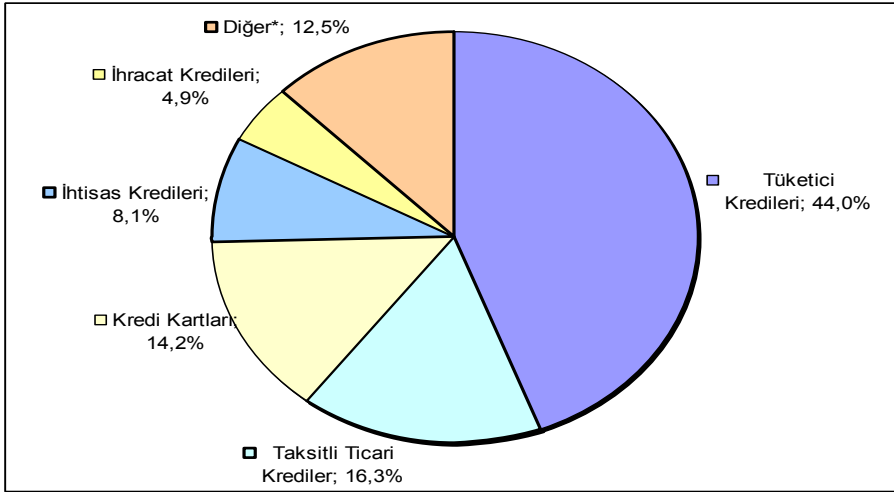
Kaynak: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası,
<http://www.imkb.gov.tr/Data/Consolidated.aspx>, (25.09.2011)

Türkiye'de sermaye piyasaları, finansallaşmanın hissedildiği önemli piyasalardan biridir. Grafik 4'te İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın kurulduğu yıl olan 1986'dan 2010 yılına kadar toplam işlem hacmi seyrine yer verilmiştir. Şekilde de görüldüğü gibi, 1986-1995 yılları arasında neredeyse hiçbir kıpırdama olmayan İMKB'de işlemler 1996 yılından itibaren hızlı ve sert bir yükseliş görülmüştür. 2007 yılında yaşanan küresel finans krizinin etkileri düşüşle kendini gösterse de, kısa bir dönem sonunda toparlanma yaşanarak tekrar artan trend içerisine girilmiştir.

5. Finansallaşmanın Türkiye'deki Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkisi

Finansallaşma arttıkça, bankacılık sektörü de ciddi bir dönüşüm içerisine girmiştir. Finansallaşmanın artması ile birlikte finansal olmayan şirketler aracı kurumlar olmadan kendi finans yönetimini kendileri yönetmeye başlamışlardır. Bu durum, bankalar başta olmak üzere finansal kuruluşların faaliyet alanlarını kurumsaldan bireysele kaydırmışlardır.

Grafik 5: 2010 Yılı Türk Bankacılık Sektörü Kredi Türlerine Göre Faiz Gelirleri Dağılımı (%)

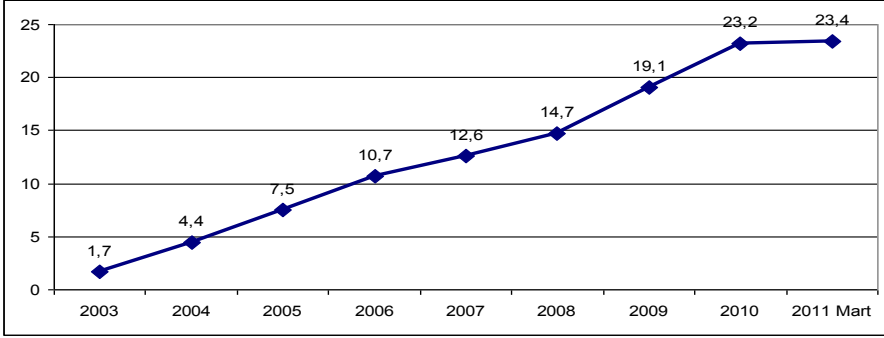
*Kredili Mevduat, Mali Kesime Kullanılan Krediler, Zarar Nitelikli Alacaklar

Kaynak: BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 22, Haziran 2011, s.65.

Grafik 5'te 2010 yılında Türk bankacılık sektörü kredilerinin türüne göre elde edilen faiz gelirlerinin yüzdesel dağılımı yer almaktadır. Özellikle son yıllarda artan bireysel satışa yönelik çabalar, tüketici kredilerinden elde edilen faiz gelirin toplam kredi faiz geliri içerisindeki payının %44'lere dayanması ile amacına ulaşmıştır. %16,3 ile ticari kredileri faiz gelirlerini takip eden kredi kartları faiz geliri ise %14,2 ile ciddi bir paya sahiptir. Kalkınmayı esas alan, üretime dayalı bir ekonomide finansal araçların kredi dağılımından elde edilen gelirin yukarıdaki grafikteki gibi olmayacağı şüphesizdir. Ticari krediler ve ihracat kredileri faiz gelirin payı, %21,2 oranındadır. Söz konusu oran, Tüketici kredileri faiz geliri payının yarısına denk gelmektedir. Bu bağlamda, finansallaşmanın reel sektörden çok bireyler üzerinden işlediği açıktır.

Geleneksel mevduat-kredi mekanizmasından uzaklaşan bankacılık sektörü, finansal yeniliklerin getirdiği türev ürünlere aracılık faaliyetlerine yönelmiştir. Bankalar, büyük çaptaki finansal olmayan şirketlerin kendi finansal işlerini yapabilmeleri karşısında, gözlerini bireylerin kazançlarına dikerek komisyon gelirlerini arttırmaya, kredi faiz geliri kazanmaya çalışmaktadırlar. Bireylerin kredi kullanmaya itilmesi ve kredi kartı harcama limitlerinin denetimsizliği bireyleri borçlanmaya itmektedir. BDDK tarafından hazırlanan Finansal Piyasalar Raporu'na göre, Türkiye'de 2011 Mart dönemi itibari ile 23,4 milyar TL kredi kartı borcu bulunmaktadır.

Grafik 6: Kredi Kartı Borç Bakiyeleri (Milyar TL) (2003–2011 (Mart))

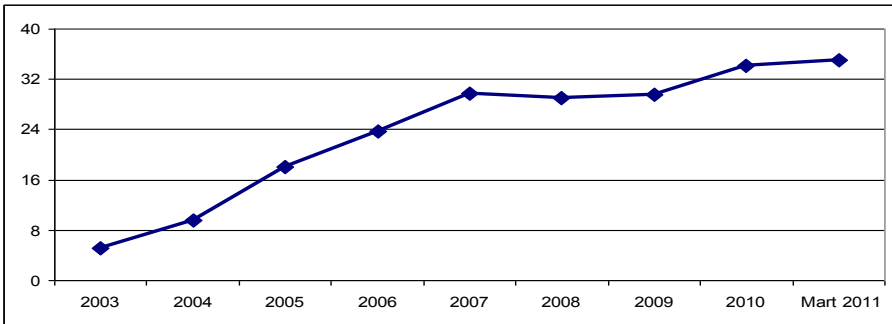

Kaynak: BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 22, Haziran 2011, s.12.

Grafik 6’da 2003–2011 Mart dönemlerini kapsayan kredi kartı borç bakiye tutarlarına yer verilmiştir. 2002 bankacılık krizinden buyana kredi kartı borç bakiyesinin yaklaşık 14 kat büyüdüğü grafikte görülmektedir. Bireylerin, kredi kartı kullanımını bilinçsizce sürdürdüğü ve ödeyemeyeceğini bildiği halde harcama yaptığı yukarıdaki borç bakiyesi rakamlarından anlaşılabilir.

Finansallaşma, tüketim eğilimlerini ve hanehalkının buna bağlı olarak borçluluk düzeylerini arttıran etki yaratmaktadır. Diğer yandan, finansal işlemlere ve ürünlere ulaşmadaki kolaylık, bireyleri gelirlerinden fazla harcama yapmaya itmektedir. Finansallaşmanın etkisi ile birlikte bankaların hanehalklarına sağladığı krediler, bireylerin gelirlerinden daha fazla harcama yapmasına neden olmuştur. Düşük kazancın sonucunda bireyler, zorunlu ihtiyaçlarını finans kanalı ile borçlanarak gerçekleştirmektedirler. Finansal kesim ise, borçlanmanın kolaylığına dayanarak borcun ödenememe durumu karşısında yüksek faiz oranı ile bu durumdan istifade etmektedirler²⁸.

Grafik 7: Hanehalkı Yükümlülükler / Varlıklar (%) (2003-2011(Mart))

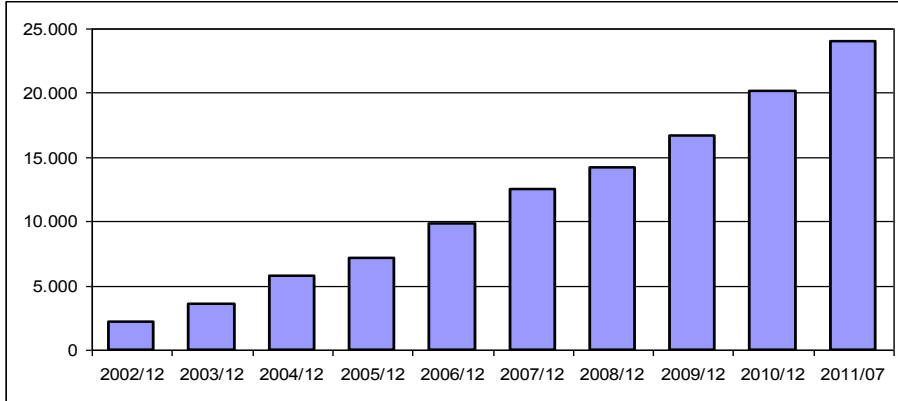
Kaynak: BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 22, Haziran 2011, s.12.

²⁸ Özgür Çetiner, Özlem Erdal, **1980 Sonrası Türkiye’de Finansallaşma ve Tüketim: Fordizm’in Tutarlı Bir Alternatifi Mi?**, Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi Tebliği, 2009, Eskişehir, s.13.

Yukarıdaki grafik 7’de 2003–2011 Mart yıllarını kapsayan hanehalkı yükümlülüklerin varlıklara oranına yer verilmiştir. 2003 yılında 8 milyar TL ile varlıklarının %5,1’i kadar borçlu olan hanehalkı, 2011 Mart ayında 171 milyar TL ile varlıklarının %35,1 oranında borçludur. Bireysel harcamayı arttırmaya yönelik yapılan kampanyalar ile hanehalkı, 36 aya kadar varan sürede borçlandırılmaktadır. Diğer bir ifade ile kazanılmamış gelir bugünden harcanmaktadır. Bu durum, hane halkının gereğinden fazla harcama yapmasına ve sanki ekonomide her şey normal gidiyormuş hissiyatı yaratmaktadır.

Bankaların gerek yazılı gerekse görsel basın reklamlarında zor durumda olan bireylere tüketici kredisi veya hayallerini ertelemek istemeyen bireylere yönelik konut ve taşıt kredisi reklamları özendirici rol oynamaktadır. Bunun yanında bireyler, bayram, okul masrafı, yılbaşı gibi toplumsal boyutu olan günlerde yapılan kampanyalar ile kredi ve kredi kartı kullanıma teşvik edilmektedir. Bankaların bu çağrısına bulunduğu zor durumdan dolayı başvuran bireyler, zamanla ödeyemedikleri bir borç batağı içerisine sürüklenmektedirler.

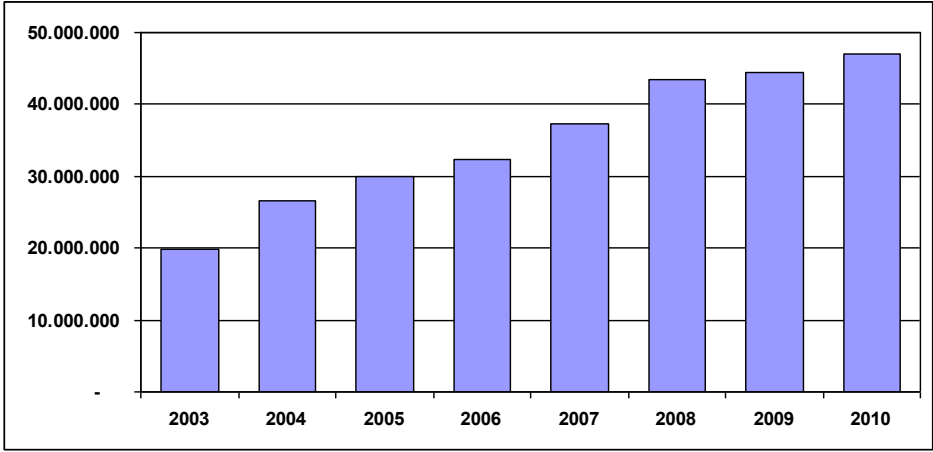
Grafik 8: Kredi Kartı Toplam İşlem Tutarı (Milyon TL) (2002/12- 2011/07)

Kaynak: Bankalararası Kart Merkezi, <http://www.bkm.com.tr/donemsel-bilgiler.aspx>, (12.09.2011)

Grafik 8’te kredi kartı toplam işlem tutarlarına yer verilmiştir. 2002- 2011 Temmuz dönemini kapsayan veriler, kredi kartı kullanımının artan bir trend içerisinde olduğunu, 2011 Temmuz ayında 24 milyon TL seviyelerine vardığını göstermektedir.

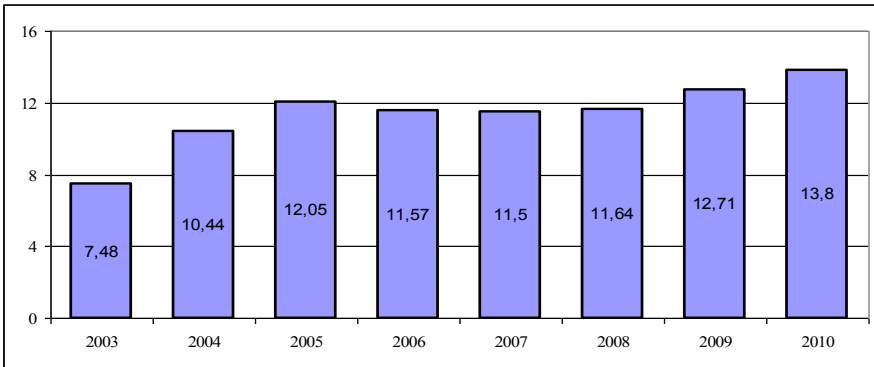
Grafik 9: Kredi Kartı Sayısı (2003–2010)

Kaynak: Bankalararası Kart Merkezi, <http://www.bkm.com.tr/donemsel-bilgiler.aspx>, (12.09.2011)

Grafik 9’da ise, Türkiye’deki kredi kartı sayısı yer almaktadır. 2003 yılında 19,8 milyon olan kart sayısı, 2010 yılında 50 milyona yaklaşmıştır. Aktif nüfusun bu rakamın altında olduğuna dayanarak, bireylerin birden fazla bankadan kredi kartı aldığı sonucuna varılabilir. Borcu erteleme, taksit sayısını artırma, alışveriş yaptıkça puan kazandırma gibi kredi kartını kullandırmaya teşvik eden bazı etik olmayan faaliyetlerin denetlenmesi gerekmektedir. Son yıllarda kredi kartları ile ilgili getirilen bazı düzenlemelerin harcama bağımlılığını azaltmadığı ortadadır. Bireylerin birden fazla bankadan kredi kartı alması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Grafik 10: Ücret Komisyon Gelirleri / Toplam Gelirler (%) (2003–2010)

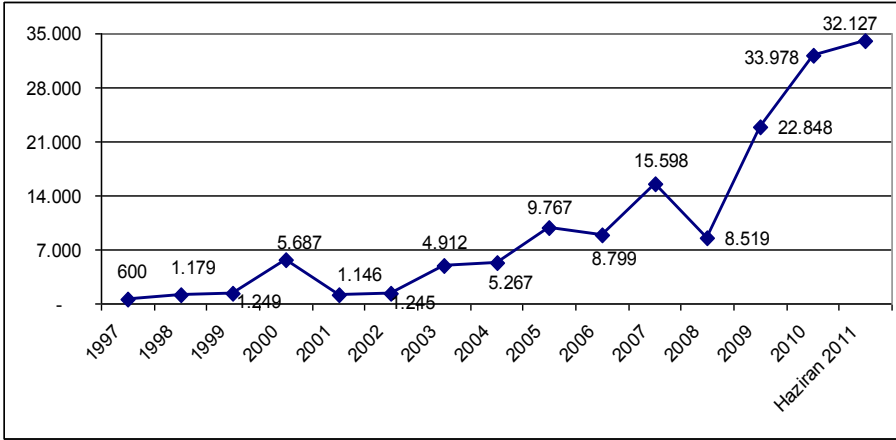

Kaynak: BDDK, TBB web sitelerinden derlenmiştir. (12.09.2011)

Bankaların bireysel ve kurumsal müşterilerden gelir sağladıkları diğer önemli kalem ise; ücret ve komisyon gelirleridir. Günlük hayatta sık kullanılan kredi kartları, banka kartları, EFT, Havale, kambiyo gibi işlemlerde bankalar

müşterilerden hizmet bedeli almaktadırlar. Grafik 10'da bankaların toplam gelirlerinin yüzde kaçının ücret komisyon gelirleri olduğuna yer verilmiştir. 2003 yılında bankaların toplam gelirlerinin %7.48'i ücret ve komisyon gelirlerinden sağlanmış, 2010 yılında bu oran %13,8'e çıkmıştır. Bankalar, diğer faaliyet alanlarındaki kar azalışını telafi etmek için ücret ve komisyon gelirlerini arttırmışlardır. BDDK verilerine göre, Temmuz 2011 döneminde bankacılık hizmet gelirleri adı altında bireylerden 7.6 milyar TL kar sağlanmıştır. Kredilerden sağlanan ücret ve komisyonları ise 2.1 milyar TL tutarındadır²⁹.

Grafik 11: Tüketici Kredileri Seyri (Milyon TL) (1997–2011)

Kaynak: **Türkiye Bankalar Birliği,**

[http://www.tbb.org.tr/tr/Banka ve Sektor Bilgileri/Tum Raporlar.aspx](http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tum_Raporlar.aspx), (13.09.2011)

Yukarıdaki grafik 11'de tüketici kredilerinin 1997–2011 Haziran dönemlerine ait seyri yer almaktadır. 1997 yılında 600 milyon TL olan tüketici kredilerinin Haziran 2011'de geldiği nokta, 32,1 milyar TL'dir. Küresel finans krizinin ağır hissedildiği 2008 yılında 8,5 milyar TL'ye gerileyen kredi tutarı, bu noktadan hızlı bir artış yaşamış ve yükselen trend içerisine girmiştir. Basit mantıkla, küresel krizin yaşandığı bir ekonomide tüketici kredileri hacminin alçalan bir trend izlemesi gerekir çünkü güvensizliğin hakim olduğu ortamda bireyler tasarrufa daha meyilli ve harcamaları kısma ihtiyacı duyarlar. Ancak, kriz döneminde artan işsizlik ve finansallaşmanın bireyler üzerindeki olumsuz etkileri bu mantığı tersyüz etmektedir. Finansallaşmanın bireyler üzerindeki yaygın harcama etkisi, tüketici kredileri hacmindeki artışın bir nedenidir.

Sonuç

Finansal piyasalar, son yıllarda istikrarlı bir görünümünden çıkmış dalgalı seyir izler hale gelmiştir. Bunun en temel nedeni olarak sermayenin uluslararası dolaşımında yaşanan gelişmeler gösterilebilir. Ulusal sermaye yatırımlarının yoğun olduğu dönemlerde bireysel ve kurumsal yatırımcılar yurtdışı para ve sermaye

²⁹ BDDK, <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Basit.aspx>, (19.09.2011)

---

piyasalarına ulaşmakta zorluk çekmekteydiler. Oysa günümüzde teknoloji ve iletişim altyapısının beklenmedik boyuttaki gelişimi finansal piyasalara damgasını vurmuştur. Artık yatırımcılar için yurtdışı piyasalarda işlem yapmak sadece bir bilgisayar uzaklıktadır. Hal böyle olunca, finansal piyasaların sağladığı spekülâtif kazançlardan faydalanmak isteyen yatırımcılar, finansallaşmanın getirdiği yeni ürünlere ilgi duymaktadırlar. Ancak, bu ilginin aşırı boyutlara varması finansal balonları oluşturmakta, finansal işlemlerin sağladığı avantajlar dezavantaja dönüşebilmektedir. Finansal piyasalardaki işlem hacminin umulmadık boyutlara ulaşması çeşitli risk seviyelerinde yeni finansal ürünleri ortaya çıkmıştır.

Finansal piyasalar, üretim yatırımlarına aracılık hizmeti veren, fon kaynağı bulma işlevinden çok, reel sektörden ayırışan, daha kısa zamanda daha yüksek getirilerin sağlanabildiği rant piyasasına dönüşmüştür. Özellikle finansal bilgisi olmayan yatırımcıların bilinçsizce kullandığı bu mekanizma, bir yatırım kaosuna dönüşmüştür. Ağustos 2007’de başlayan ve halen etkilerini hissettiğimiz ABD menşeli küresel finansal kriz, bu rant kaosunun acı bir sonucudur. Aşırı tüketim ve konut piyasasındaki çılğın büyüme krizi tetiklemiş, yalancı bahar havası oldukça ağır bir uluslararası finansal krizle sonuçlanmıştır.

Finansallaşma, uluslararası boyutu olan bir süreç olması nedeni ile birçok düzenlemeye sahne olmuştur. Yeni mekanizmaların geliştirilmesi ve teknolojik yazılımlar ile günümüz finansal ürünlerin çeşitliliği ortaya çıkmıştır. Finansallaşma sürecinin getirdiği önemli gelişmelerden biri de şirketlerin halka açılması ile gündeme gelen “kurumsal yönetim ilkeleri”dir. Şirketlerin şeffaf, aydınlatıcı bilgiyi yatırımcılar ile paylaşması hisselerin piyasadaki değerini etkilemektedir. Sermayedarlar ve finansal işlem yapan şirketler açısından bakıldığında finansallaşma, üretime yapılan yatırıma oranla finansal işlemlerden daha kolay ve daha fazla kazanç elde edilebilir fırsatlar sunmaktadır. Ancak, üretime dayalı olmayan finansal şişkinlik yaratan aşırı ve yapay zemindeki finansallaşma süreci, makro ekonomik dengeleri bozabilmektedir. Diğer bir açıdan bakıldığında ise, finansallaşma bireylerin finansallaşan dünyada gelirlerinin üzerinde harcama yapmalarına neden olmaktadır. Çalışmamızın varsayımı olan “finansallaşmanın ortaya çıkardığı yapay büyümenin tüketim eğilimi nedeni ile krediye dayalı finansal ürünlerin kullanımının rasyonel olmadığı” görüşü teyit edilmiştir. Bireyler, giderek finansal ürünlerin sağladığı ödeme kolaylıklarının bağımlısı olmuş ve borçlanmaya başlamışlardır. Bankaların “ihtiyacı erteleme, günü yaşa” anlayışını bireysel müşterilerine dayatarak bu düşüncenin yaygınlaşması sonucunda harcamaları giderek artan bireyler ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de özellikle son dönemde kullanımı hızla artan banka kartları, kredi kartları ve ihtiyaç kredisi gibi ürünler, kullanım amacından uzaklaşmaya başlamıştır. Nakit ihtiyacı karşılamaya yönelik olan bu ürünler, ülkemizde birçok bireyin aile bütçesini genişlettiği başvuru kaynakları haline dönüşmüştür. Bireylerin bu eğilimine yönelik her geçen gün yeni ürünler geliştiren bankalar ise, faaliyet gelirlerinin önemli bir kısmını kredi kartı ve ihtiyaç kredilerinden sağlamaktadır. Türkiye’de bankalar, kart faaliyetlerinde asıl geliri, kredi kartı borcunu ödeyemeyen veya sadece asgari ödeyebilen müşterilerinden sağlamaktadır. Farklı bir bakış açısı ile kredi kartı aslında dikkatli kullanıldığında faiz ödemeyi gerektirmeyen, yıllık kart ücreti ödemesi karşılığında avantajlar sağlayan finansal bir üründür. Buna karşılık,

bireylerin tüketime yönlendirilmesi, bankaların kredi ve kredi kartı kullanmaya teşvik eden etik olmayan reklamları, düşük ücret seviyeleri kredi kartını hem finansal hem de sosyo-ekonomik açıdan oldukça tehlikeli bir ürün haline getirmiştir.

Türkiye’de bankaların kredi kartı, ihtiyaç kredisinden elde ettikleri gelirleri yabancı bankaların ilgisini çekmektedir. Kredi kartı pazarından payını almak isteyen yabancı bankalar, Türkiye bankacılık pazarına giriş yapmaktadır. Bu durum piyasalar açısından değerlendirildiğinde finansal şişkinlik yaratan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Böyle bir sistem içerisinde, finansallaşmanın reel büyüme sağlamadığı, ülkeleri için sıcak para gibi gelen bir yatırım tarzı olduğu açıktır.

Bireylerin uzun vadedeki bütçe dengelerini bozan ve borçtan kurtulamamalarına neden olan kredi kartları ve tüketici kredileri ile ilgili gerekli düzenlemelerin düzenleme ve denetleme kurumları tarafından yapılması gereklidir. Bireylerin beyan ettikleri gelir seviyelerine göre kredi limiti sağlanması, asgari ödeme oranının artırılması gibi düzenlemeler getirilmelidir. Düzenleme getirilmesi gereken diğer bir alan ise, bankaların müşterilere uyguladığı yüksek ücret ve komisyon tutarlarıdır. Bankaların politikaları doğrultusunda belirlenen ücret ve komisyonları tavan tutarının daha düşük tutarlara indirilmesi bankacılığın daha etik bir yapıya kavuşmasını sağlayabilir.

Kaynakça

- ALP, Ali, OĞUZ, Fuat, **Yeni Finansal Düzen Krizlerin Sonu mu?**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Bankalararası Kart Merkezi, <http://www.bkm.com.tr/donemsel-bilgiler.aspx>, (12.09.2011).
- BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 22, Haziran 2011.
- BDDK, **Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler**, Sayı:5, Aralık 2010.
- BDDK, <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Basit.aspx>, (19.09.2011)
- BRESSER- PEREIRA, Luiz Carlos The Global Financial Crisis and a New Capitalizm?, **Levy Economics Institute Of Bard Collage**, Working Paper No:592, May 2010, s.9.
- ÇETİNER, Özgür, ERDAL, Özlem, 1980 Sonrası Türkiye’de Finansallaşma ve Tüketim: Fordizm’in Tutarlı Bir Alternatifi Mi?, **Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi Tebliği**, Eskişehir, 2009.
- DURMUŞ, Mustafa, Aşırı Birikim – Finansallaşma İlişkisinin 2008 Krizi Bağlamında Analizi, **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt: 21, Sayı:77, Ankara, 2010, s.1-48.
- EĞİLMEZ, Mahfi, **Küresel Finans Krizi: Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, Remzi Kitabevi, 7.Basım, İstanbul, Mart 2011.
- EPSTEIN, Gerald A., **Financialization and The World Economy**, Edward Elgar Publishing,USA, 2005.
- FREEMAN, Richard B., It’s Financialization, **International Labour Review**, Vol.149, 2010, No:2, s.165.
- KEDROSKY, Paul, STANGLER, Dane, Financialization and Its Entrepreneurial Consequences, **Kauffman Foundation Research Series: Firm Formation and Economic Growth**, March 2011, s.5.
- KOZANOĞLU, Hayri, **Uç(ur)amayan Balon: Finans**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.
- ORHANGAZI, Özgür, Keynesgil Finansal Düzenlemelerden Finansallaşmaya: İktisat Literatürü ve ABD Ekonomisinin Finansallaşmasına Tarihsel Bir Bakış, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Sayı: 35, 2008, s. 133-159.
- PAINCHEIRA, Juan Pablo, **Finansallaşma Çağında Gelişmekte Olan Ülkeler: Açık Birikimden Rezerv Birikimine**, http://www.finanskulup.org.tr/Assets/maliyefinans/82/Juan_Pablo_Paincheria_Acık_Birikiminden_Rezerv_Birikimine.pdf, (05.09.2011),

- PALLEY, Thomas, I., Financialization: What It Is and Why It Matters, **Political Economy Research Institute WorkingPaper Series**, Number 153, November 2007.
- PHILIPPON, Thomas, **The Evolution of The US Financial Industry from 1860 to 2007: Theory and Evidence**, New York University, November 2008.
- ROSSMAN, Peter, GREENFIELD, Gerard, Financialization: New Routes To Profit, **New Challenges For Trade Unions, The Quarterly Review of The ILO Bureau For Workers' Activies**, 1/2006, No:142, s.2.
- SKOTT, Peter, RYOO Soon, Macroeconomics Implications of Financialization, **University of Massachusetts, Working Paper**, 2007-08, s.24.
- SOROS, George, **Finansal Piyasalar İçin Yeni Paradigma**, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 2009.
- YELDAN, Erinç, http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Yeldan198_21Ock09.pdf, (04.09.2011),
- YELDAN, Erinç, Kapitalizmin Yeniden Finansallaşması ve 2007-2008 Krizi, **Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi**, Sayı:20, 2009/1, s.11-28.
- TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi**, <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>, (19.09.2011),
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ**, http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Tum_Raporlar.aspx, (13.09.2011)